

A gyermekek és fiatalkorúak erdei kihágásairól

Írta: dr. Ajtay Sándor.

A büntetőtörvénykönyvek és a bűnvádi perrendtartás ki-
egészítéséről és módosításáról szóló 1908. évi XXXVI. t.-cikk-
nek az úgynevezett első büntetőnovellának a fiatalkorúakra vo-
natkozó második fejezete az életbeléptetés alkalmával az erdőgaz-
daság körében erős bizalmatlanságot váltott ki. Az Erdészeti
Lapokban nyilvánosan is kifejezésre jutott aggályok szerint a
legeltetési kihágások túlnyomó részét kiskorúak követik el, a
suhancok falopásban is sokszor vesznek részt s bár kétségtel-
en, hogy a törvény irányelveit helyeseknek s magát a törvényt
szükségessnek kell elismerni, a törvényhozás nem vette figye-
lembe az erdőgazdaság különleges helyzetét s a törvény nem-
csak veszélyezteti az erdőgazdasági érdekeket, de egyenesen
lehetetlenné teszi az erdőtörvény büntetőrendelkezéseinek ér-
vényrejuttatását, mert azokban az esetekben, amidőn a fiatal-
korú tettes büntetését az újabb törvényes rendelkezések kizárják,
az erdőtulajdonos kárigényének érvényesítésével az eredmény
szempontjából bizonytalan polgári peres eljáráshoz kénytelen
folyamodni.¹

Amint egy új törvény életbeléptetésénél történni szokott, a
végrehajtás kezdetben meglehetősen ingadozó volt s a törvé-
nyen alapuló első intézkedések nem is lehettek alkalmasak a tör-
vénnyel szemben felmerült bizalmatlanság eloszlatására, emel-
lett mint a magyar büntetőjogban úttörő alkotás, a törvény
sem volt mentes egyes fogyatkozásoktól s hogy az erdei ki-
hágások szempontjából a helyzet valóban nem volt megnyug-
tató és a felmerült aggályokat sem lehetett érdekeltségen ala-

¹ Polgárdi Béla: Erdőtörvényeink és az 1908. évi XXXVI. t.-c. Erd.
Lapok, 1909. évf. 240.

puló egyoldalú állásfoglalásnak tekinteni, mutatja az, hogy annakidején egyik legkiválóbb büntetőjogászunk is szükségesnek tartotta az erdők hatályosabb védelme érdekében közbelépni, rámutatva egyrészt az erdőtörvény és büntetőnovella közötti összhang megteremtésének szükségességére, másrészt pedig azokra a módosításokra, amelyek az erdőtörvény által képviselt közérdek védelmét az adott helyzetben, tehát a büntetőnovella keretein belül lehetővé teszik.²

Az erdőgazdaságban érdekelték bizalmatlanságát a büntetőnovella mögött lévő közel negyedszázad sem tudta teljes mértékben eloszlatni s bár nemsokkal a törvény életbeléptetése után olyan módosítások történtek, amelyek sok bizonytalanságot eloszlattak és a gyakorlatnak az eljárás tekintetében is határozott irányt szabtak, a gyermekekre és fiatalkorúakra vonatkozó törvényekkel szemben még mindig idegenkedés tapasztalható.

Korántsem állíthatjuk, hogy az erdőgazdasági érdekek a módosított és kiegészített rendelkezések mellett is teljes védelemben részesülnének, de a legtöbb esetben módját lehet ejteni annak, hogy az erdei kihágások feletti bíráskodás a büntetőnovellában foglalt elvek érvényrejuttatása mellett az erdőtulajdonost is kielégíthesse.

A ma is tapasztalható idegenkedés főleg arra vezethető vissza, hogy a szóbanlévő törvényes rendelkezések az erdei kihágásokban érdekelt erdőtulajdonosok és erdőtisztek előtt nem eléggé ismeretesek s ha ehhez a helyzethez a rendőri büntetőbírósnak egy-két elszármított vagy elhibázott intézkedése is hozzájárul, könnyen alakul ki a közhangulat, amely az eredménytelenség okát a törvényes rendelkezésekre igyekszik visszavezetni.

Nem lehet megkívnani, hogy az erdőtulajdonos, ha erdei kihágási ügyekkel foglalkozik, vagy a kezelő erdőtiszt, akinek jelentős munkát ad az erdei kihágások tetteseivel folytatott küzdelem, kész büntetőjogásszá képezze ki magát, mindenesetre azonban kell annyi jártasságot szerezniök, hogy az ügyet a rendőri büntetőbírószakok előtt eredményesen képviselhessék.

² Dr. Agyal Pál: Fiatalkorúak és büntetőnovella. 68.

Az erdei kihágások ugyanis túlnyomórésztben és ezek között éppen a leggyakoribb esetek csak magánindítványra üldözhetők, az ilyen kihágásoknál pedig a magánvádat képviselő sértettnek, az úgynevezett magánvádlnak, illetve a magánvádlnaként eljáró meghatalmazottnak kezeibe van letéve a vád irányítása, tehát a helyesen előterjesztett vádindítvánnyal és éppen így az eljárás folyamán tett egyéb indítványokkal is a magánvádlnak alkalma nyílik az ügy tárgyalására döntő befolyást gyakorolni, a magánvádlnak azonban hivatását a kérdéses jogszabályokban való jártasság nélkül önként értetődőleg nem tudja eredményesen betölteni és még inkább eltérbe lép ez a követelmény a bírói döntéssel szemben érvényesíthető jogorvoslatok eseteiben, amidőn a sérelmes határozatot kell bírálathoz tárni. A magánvádlnak a fiatalok ellen emelt vád képviselőténél még akkor is sajátmagára van utalva, ha az eljárásba a tiszti főügyész bekapcsolódik, mert a tiszti főügyész ilyen esetben nem annyira vádhatósági szerepkört tölt be, mint inkább ellenőrzést gyakorol abban a tekintetben, hogy a bírói intézkedés a fiatalok megmentését célzó törvényes kívánalmaknak megfelelő-e.

Kétségtelen, hogy mennél inkább hivatásának magaslatán áll és mennél nagyobb felkészültséggel rendelkezik az eljáró rendőri büntetőbíróság, annál kevésbé lehet tartani attól, hogy határozata szembekerüljön az erdőgazdasági közérdekkel, az etekintetben kedvező helyzet sem teszi azonban feleslegessé magánvádlnak részéről a tájékozódottság megszerzését, mert a vád irányítása nem bírói feladat, másrészt pedig azt is figyelembe kell venni, hogy a magánvádlnak az eljáró rendőri büntetőbíróság helyzetét könnyíti meg, ha a vádat megfelelő felkészültséggel és a szóbanlévő törvényes rendelkezések szem előtt tartása mellett képviseli.

Ezeknek a szempontoknak figyelembevételével az alábbiakban összefoglaló képét kívánom nyújtani a gyermekekre és fiatalokra vonatkozó azoknak a jogszabályoknak, amelyek az erdei kihágások eseteiben alkalmazásba kerülhetnek s ezt megelőzőleg a könnyebb áttekinthetőség érdekében néhány szóval kivonatos ismertetését adom azoknak az alapelveknek, amelyen büntetőjogunknak ez az intézménye felépült.

Már a büntetőtörvénykönyv: az 1878. évi V. t.-cikk úgy

rendelkezett, hogy aki a bűncselekmény elkövetésekor életkorának tizenkettedik évét meg nem haladta, bűnvád alá nem vonható,³ de nem lehet megbüntetni az olyan büntettest sem, aki a bűncselekmény elkövetése idején életkorának tizenkettedik évét már túlhaladta, de tizenhatodik életévét be nem töltötte, ha a cselekménye büntetendő voltának felismeréséhez szükséges belátással nem rendelkezett.⁴

Tehát már a büntetőtörvénykönyvben felfalálható a gyermek és fiatalkorú fogalma, előbbi a tizenkettő éven aluli, utóbbi pedig a tizenkettő—tizenhat év közötti személy.

A büntetőtörvénykönyv további rendelkezései meghatározzák a büntetéseket, amelyeket azzal a fiatalkorúval szemben kell alkalmazni, aki a büntett vagy vétség elkövetése idején a bűnösség felismeréséhez szükséges belátással rendelkezett.⁵ Ezek a büntetések enyhébbek, de azonos jellegűek a felnőttekre megállapított büntetésekkel. A kiszabott büntetés végrehajtása is ugyanolyan letartóztató intézetben történik, mint a felnőtteknél s a törvény csak igen szűk körben engedett tért a javítónevelésnek.

Sem a büntetőtörvény, sem pedig a kihágási büntetőtörvény: az 1879. évi XL. t.-cikk nem tartalmazott rendelkezéseket a fiatalkorúak által elkövetett kihágások elbírálásáról s így a büntetőnovella életbeléptetése előtt a fentemlített általános rendelkezések alapján felelősségre vonható fiatalkorút a rendőri büntetőbíróóságok kihágás esetén az egyes törvényekben meghatározott módon büntették, a kihágások büntethetősége tekintetében tehát nem volt különbség a felnőtt és fiatalkorú között.

A büntetőjog és szociálpolitika fejlődésével a tudomány, de a gyakorlati tapasztalatok is csakhamar felhívták a figyelmet arra, hogy a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezések sem nem igazságosak, sem nem célszerűek, az eredmény szempontjából pedig károsak. Nem igazságosak, mert kizárólag a megtorlás eszméjét juttatják kifejezésre s a fiatalkorúak egyéniségének figyelembevételét kizárják; nem célszerűek, mert nincsenek tekintettel a fiatalkorúak és gyermekek megmentésére, eredménytelenségöket pedig a statisztika igazolta.⁶

³ 83. §. ⁴ 84. §. ⁵ 85. §. ⁶ I. Bn. indokolása.

A büntetőjog új irányelveinek hatása alól a magyar törvényhozás sem vonhatta ki magát és a büntetőtörvénykönyv fentvázolt rendelkezéseit a külföldi büntetőjogrendszerek és az utolsó évtizedek büntetőjogi irodalma által leszűrt eredmények figyelembevételével az 1908. évi XXXVI. t.-cikknek, az úgynevezett első büntetőnovellának rendelkezései váltották fel.

A régebbi törvényes rendelkezésekkel szemben, amelyekben a megtorlás eszméje érvényesült, a büntetőnovella a súlyt a megelőzésre helyezi annak figyelembevételével, hogy a büntetett gyermekek és fiatalok a legtöbbször önhibájukon kívül jutnak összeütközésbe a társadalmi és jogrenddel, az összeütközés okát pedig környezetük hatásában és egyéniségük fogatkozásai-ban kell keresnünk, ezeket a rendelkezéseket tehát a megmentés és nevelés gondolata hatja át s még ott is, ahol a rendelkezések büntetőjellegűek, a bűnösség megállapításának és a büntetés kiszabásának is nevelési érdekből adnak helyet.⁷

Az első büntetőnovella tehát a gyermekekre és fiatalokra vonatkozó rendelkezéseiben a fiatal bűnözőknek az erkölcsi romlástól való megmentésére irányuló nagyjelentőségű állami és társadalmi feladat megoldásának képezi egyik eszközét. Fejtegetéseinken önként értetődőleg kívül esik, hogy milyen másféle törvényhozási, továbbá kormányzati és társadalmi intézkedések állnak még ennek a feladatnak szolgálatában.

A kérdést a kihágásokon keresztül szemlélve, a törvény alapelveinek jelentősége nem helyeződik olyan élesen előtérbe, mint abban az esetben, amidőn a fiatalok megmentését és ezen keresztül a jog- és társadalmi rend szolgálatát a nagyobb súlyú bűncselekmények szemszögéből mérlegeljük. Távolról sem szabad azonban arra az álláspontra helyezkedni, hogy a büntetőnovella rendelkezéseit a kihágásokra nem kellett volna kiterjeszteni. A büntetőnovella éppen abban módosítja a korábbi rendelkezéseket, hogy a fiataloknál megszünteti a nagy különbséget, amely az egyes bűncselekményeket egymástól elválasztja. Emellett a kihágás ugyanazoknak az erkölcsi és társadalmi bajoknak lehet a jele, amelyekre a büntett és vétség reámutat.⁸ A fiatal

⁷ Fb. indokolása.

⁸ Fb. indokolása.

bűnöző rendszerint kihágáson kezd és fokozatosan jut el a nagyobb súlyú bűncselekményekig s a törvény céljával kerül-nénk ellentétbe, ha nem nyujtanánk módot még a bűnözés csirá-jában kezdeni meg az orvoslást, mielőtt annak kifejlődésével a közbelépés is körülményesebbé, az eredmény pedig kétségesebbé válna. Az erdei kihágások különben is sokkal közelebb állanak a büntetőtörvénykönyv hatálya alá vont egyes bűncselekményekhez, mint akármilyen más kihágás, lényegökben ugyanis jogrendelle-nes cselekmények, amelyek csak célszerűségi okokból helyeztettek az erdőtörvénybe az általános büntetőtörvénykönyvek helyett.

Már a büntetőnovella anyagi rendelkezései felvetették az eljárási szabályok gyökeres módosításának szükségességét, a büntetőperrendtartás szigorú alakszerű intézkedései ugyanis nem voltak alkalmasak arra, hogy a bíróságot a fiatalkorúak érdeké-ben a gyámhatóságokhoz hasonló beavatkozásra képesítsék és a gyakran hosszadalmas eljárás sem felelt meg annak a követel-ménynek, hogy a fiatalkorú megmentése érdekében szükséges in-tézkedés a lehető leggyorsabban megtörténhessék. A perjogi sza-bályok szoros megtartása csakis ott lehet indokolva, ahol a fiatal-korú ellen szorosan vett büntetőjellegű intézkedés alkalmazása kívánatos, tehát a bírónak módot kell nyújtani arra, hogy az eny-hébb jellegű intézkedéseket alaki megkötöttség nélkül, a vizsgá-lathoz és gyámhatósági eljáráshoz hasonló eljárás mellett alkal-mazhassa, amely eljárás csak az intézkedés szempontjából lénye-ges tények kiderítésére szorítkozik.⁹

Ez az elgondolás hozta létre nem sokkal a büntetőnovella életbeléptetése után a fiatalkorúak bíróságáról szóló 1913. évi VII. t.-cikket, amely tehát az eljárásjogi szabályokat foglalja ma-gában, de tartalmazza azokat az anyagi jogszabályokat is, ame-lyekkel a büntetőnovellának a gyakorlatban helytelennek bizo-nyult egyes rendelkezései módosítottak és hiányai kipótoltattak.

Ez a törvény külön fejezetben szabályozza a közigazgatási hatóságoknak mint rendőri büntetőbíróságoknak eljárását az elé-jük kerülő gyermekek és fiatalkorúak kihágási ügyeiben s a tör-vénynek ebben a részében való végrehajtása iránt a 212.000—1913. B. M. számú rendelet intézkedik.

⁹ Fb. indokolása.

A gyermekekre és fiataikorúakra vonatkozó törvények tehát büntetőjogrendszerünknek egészen különleges körét alkotják s a továbbiakban sorravesszük a fontosabb rendelkezéseket, reámutatva arra, hogy alkalmazásuk a gyakorlatban mennyiben befolyásolja az erdei kihágások elbírálását.

Összefoglalva az előadottakat, két törvény és egy végrehajtási rendelet szabályaira kell figyelemmel lennünk: az 1908. évi XXXVI. t.-cikkre, amelynek szokásos elnevezése — ahogyan róla már megemlékeztünk — első büntetőnovella, rövidítése pedig I. Bn.,¹⁰ az 1913. évi VII. t.-cikkre, amelyet Fb. rövidítéssel jelzünk és a 212.000—1913. B. M. számú végrehajtási rendeletre.

Az anyagi jogszabályok megállapítják a gyermek és fiatal-korú fogalmát és meghatározzák a velők szemben alkalmazható intézkedéseket.

Az ellen, aki a kihágás elkövetése idején életének tizenkettődik évét meg nem haladta (gyermekkor), sem vád nem emelhető, sem bűnvádi eljárás nem indítható.

A gyermeket a hatóság, amely elé a kihágás miatt kerül, megfenyítés végett a házi fegyelem gyakorlására jogosított személynek, vagy az iskolai hatóságnak adhatja át. Az iskolai hatóság a gyermeket megdorgálhatja, vagy iskolai elzárással fenyítheti. Ha a gyermek eddigi környezetében erkölcsi romlásnak van kitéve, vagy züllésnek indult, a hatóság a gyámhatóságot értesíti és ha a gyermek érdekében halaszthatatlanul szükséges, a gyermeket ideiglenes felvétel végett a legközelebb eső gyermekmenhelybe szállítja. A gyámhatóság a gyermek javítónevelése iránt az erre nézve irányadó szabályok értelmében intézkedik.¹¹

Jóllehet az eljárási szabályokhoz tartozik, a szoros kapcsolatnál fogva már itt említjük meg, hogy a felsorolt intézkedések rendszerint a fiataikorúak kir. bíróságának képezik hatáskörét,¹² a rendőri büntetőbíróság eljárni csak akkor jogosult, ha az intézkedés halaszthatatlanul szükséges.¹³

¹⁰ Később a büntetőtörvénykönyvet más törvény is módosította: az 1928. évi X. t.-cikk, az úgynevezett második büntetőnovella, rövidítve II. Bn.

¹¹ I. Bn. 15. §. és 33. §. első bek.

¹² Fb. 3. §. második bek.

¹³ Fb. 62. §.

A gyermek törvényes fogalmát és azt a rendelkezést, amely a gyermek vád alá helyezését és büntetését megtiltja, a büntetőnovella a büntetőtörvénykönyvből változatlanul vette át, ellenben kiegészítette az alkalmazható intézkedésekkel. Leszögezhetjük tehát, hogy a gyerekek által elkövetett kihágások elbírálása szempontjából a helyzet a büntetőnovellával nem rosszabbodott s így azokat a nehézségeket sem lehet a büntetőnovella rovására írni, amelyek a gyermekek által elkövetett erdei kihágások eseteiben felmerülnek.

Az erdei kihágásoknál a gyermek mögött a legtöbb esetben kétségtelenül szülők állanak, vagy legalább is a kihágás ezek hibájából következett be. A fentismertetett rendelkezések a gyermek felelősségrevonását és megbüntetését kizárják, a körülmények azonban sokszor lehetővé teszik, hogy magának a szülőnek büntetőjogi felelőssége legyen megállapítható s a kihágás megismétlődésének és elszaporodásának ilyen módon vethetünk gátat. Ha módját lehet ejteni a szülő megbüntetésének, ettől a büntetőnovella által elérni kívánt célok szempontjából is kedvező hatás várható, jóval kisebb a valószínűsége annak, hogy a megbüntezett szülő gyermekét a kihágásra reászoktassa és gyermekének kihágását elnézze.

Az erdei kihágások leggyakoribb és következményeiben is legkárosabb eseteit a falopás és legeltetés képezik, a szülő felelősségrevonásának lehetőségeit tehát erre a két főesetre vonatkoztatva vegyük tárgyalás alá.

A gyermek a falopásban, mondhatni igen kevés kivétellel, csak a gallyszedésnél jöhet számításba, fejletlenségénél fogva nagyobb testi erőt feltételező cselekmények elkövetésére nem képes. A gyermekek által elkövetett erdei falopásokat tehát az erdőtulajdon biztonsága szempontjából nem lehet túlveszélyesnek tekinteni.

A szegényebb néprétegeknek hulladéktűzifához való juttatásával ezek a kihágások különben is megelőzhetők, ahol azonban az ilyen kihágások elharapódzása már büntetőúton való közbelépést tesz szükségessé, az erdőtulajdonos vagy az erdő kezelője igyekezzék a szülő felelősségrevonhatásához szükséges adatok kipuhatolásával lehetővé tenni az ügynek a rendőri büntetőbíróság elé vitelét. A szülőt mint közvetlen, illetve közvetett tettetést lehet fele-

lősségre vonni, ha gyermekét elkíséri, illetve ha a gyermek a gallyszedést szülői parancsra követi el,¹⁴ de cselekménye a lopás törvényes fogalmát¹⁵ akkor is kimeríti, ha a gyermek által hazavitt tüzelőfát magánál tartja, vagy elhasználja, ezekben az esetekben tehát annak felemlítése mellett, hogy a cselekmény elkövetéséhez gyermekét használta fel, a feljelentést a szülő ellen lehet és kell megtenni.

A feljelentés csak akkor irányuljon közvetlenül a gyermek ellen, ha viselkedéséből és a kihágás gyakoriságából következőleg, vagy környezetének figyelembevételével, a már ismertetett rendelkezések alapján a gyermek megfenyítése, esetleg nevelőintézkedés elrendelése mutatkozik szükségesnek. Különösebb nehézség nem áll útjában annak, hogy a rendőri büntetőbíróóság az intézkedés halaszthatatlanságát kimondja és ezen az alapon az ügynek a fiataalkorúak bírósága elé utalása helyett maga intézkedjék.¹⁶ A feljelentésben azonban ilyenkor, önként értetődőleg, nem a gyermek megbüntetését, tehát nem a büntetőeljárás megindítását kell kérni, hanem az adott helyzet által indokolt közbelépésre kell javaslatot tenni. Még nem tisztázott a kérdés, hogy a rendőri büntetőbíróóság ilyen esetben határozhat-e a felmerült kárnak megtéríttetése felől,¹⁷ erre vonatkozó elvi döntés tudomásom szerint még nem történt. Itt felmerülhet az ellenvetés, egyrészt hogy a kárkövetelés behajtásának kétsége miatt az ügyre kár időt és fáradságot áldozni, másrészt hogy a gyermekvédelemmel való foglalkozás nem az erdőtulajdonos feladata. Mindkét ellenvetés helytálló, a teljesség kedvéért azonban ezt a lehetőséget is felemlítettem s még abban az esetben is, ha az ilyen lépés nem jár közvetlen eredménnyel, a későbbi és nagyobb károsítások megelőzésével az erdővédelem ügyét és ezáltal az erdőtulajdonos érdekeit szolgálja. A beavatkozásnak ez a lehetősége különben csak igen ritkán fordul elő.

Az erdővédelem állandó és szakadatlan harcot jelent, amelynek eredményességét csak erős és nem egy esetben a törvényesség szempontjából kifogásolható eszközök igénybevételével lehet biztosítani. Amennyire indokolt az erős kéz a felnőttekkel és a cse-

¹⁴ Btk. 70. §. Ktk. 26. §. Kúria 81120—884.

¹⁵ Btk. 333. §.

¹⁶ Fb. 62. §. második bek., 212000—913. B. M. 72. §.

¹⁷ V. ö. a 212.000—913. B. M. 69. és 73. §-ait

Iekményük tudatában lévő suhancokkal szemben, annyira nem szabad ezeket a bűnözőket összetéveszteni azzal a tizenkét éven aluli és a legtöbb esetben még romlatlan lelkű gyermekkel, aki szülei parancsára megy az erdőre gallyat szedni s eközben reszketve vergődik a két eshetőség: az üldöztetéstől való félelem és az eredménytelenség esetén elmaradhatatlan durva felelősségrevonás között.

Áttérve a legeltetéssel elkövetett kihágásokra, etekintetben már teljesen tarthatatlan helyzet állana elő, ha minden esetben nem volna meg a lehetősége annak, hogy a gyermekek által elkövetett erdei legeltetések megtoroltassanak. Az erdei legeltetések tettesei ugyanis már nagy számmal kerülnek ki a gyermekek közül, mert a nép a jószágokat, mondhatni országszerte gyermekeivel legelteti.

A megoldás természetesen itt sem a gyermek büntetőúton való felelősségrevonása, hanem a büntetőjogi felelősségnek a szülőre, vagy állattulajdonosra való áthárítása s ezt a megoldást az érvényben lévő törvényes rendelkezések lehetővé is teszik.

A kihágási büntetőtörvénykönyv (1879. évi XL. t.-cikk) szerint a kihágást akkor is büntetni kell, ha az gondatlanságból követetett el, kivéve ha a törvény csak a szándékos elkövetést rendeli büntetni.¹⁸ Erdőtörvényünk a gondatlanságból elkövetett legeltetést is büntetni rendeli,¹⁹ tehát ha az állat tulajdonosát a kihágás létrejötte körül gondatlanság terheli, büntetőjogi felelősége az említett rendelkezések alapján megállapítható. Felmerült esetben a kihágások harmadfokú elbírálására hivatott Kihágási Tanács elvi döntésben mondotta ki, hogy abban az esetben, ha a szülő, vagy állattulajdonos az állatok legeltetését tizenkét éven alóli gyermekre bízza, ennek kihágását a szülő (állattulajdonos) gondatlanságából eredőnek kell tekinteni, mert előre láthatta, hogy a gyermek kellő értelmi fejlettség hiányában nem lesz képes a reábízott feladatnak megfelelni.²⁰

Ez a döntés egyszerre megszüntette a gyakorlatban addig fennállott bizonytalanságot. A rendőri büntetőbíróságok ugyanis meglehetősen határozatlansággal kezelték az ilyen eseteket. Elő-

¹⁸ 28. §. ¹⁹ 100. és 103. §-ok.

²⁰ 4257/I—931. B. M. kih.

fordult, hogy a feljelentett állattulajdonost felmentették azzal az indokolással, hogy kihágást nem ő, hanem a gyermeke követte el, aki ellen viszont a büntetőnovella rendelkezései értelmében bűnvádi eljárást indítani nem lehet, más rendőri büntetőbíróóságok pedig, amelyek figyelemmel voltak arra, hogy a kihágás büntetlenül hagyása az erdőgazdasági érdekekre súlyos, sőt helyrehozhatatlan kárral járhat, túltéve magukat a büntetőnovella rendelkezésein, elítélték a szülőt anélkül, hogy a büntetőjogi felelősség megállapítását megindokolták volna.

A gyermekek által elkövetett legeltetési kihágások eseteiben tehát a feljelentést a fentemlített törvényszakaszokra való utalás mellett a szülő, illetve állattulajdonos ellen tegyük meg, itt is annak felemlítésével, hogy az állatokat melyik és milyen korú gyermekkel legeltették, abban az esetben pedig, ha a rendőri büntetőbíróóság megszüntető végzést hozna, a végzéssel szemben felsőbb döntést kérjünk.

Lássuk most már a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezéseket.

Az, aki a kihágás elkövetésekor életének tizenkettedik évét meghaladta, de tizennyolcadik évét még nem töltötte be (fiatalkorú), ha a büntethetőséghez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettsége nem volt meg, büntetőjogi felelősségre nem vonható.²¹

Ha a hatóság, amely elé a fiatalkorú a kihágás miatt kerül, szükségesnek látja, elrendelheti, hogy a fiatalkorút törvényes képviselője, hozzátartozója, vagy más alkalmas személy házi felügyelet alatt tartsa, vagy intézkedhetik aziránt, hogy a fiatalkorú házi vagy iskolai fenyítést kapjon.²²

A kihágás elkövetése idején a bűnösség felismeréséhez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettséggel nem rendelkező fiatalkorúra vonatkozó rendelkezések tehát az ilyen fiatalkorúakat a gyermekkel azonos elírálásban részesítik s lényegükben a velők szemben alkalmazható nevelőintézkedések is azonosak. Ehhez képest az általuk elkövetett erdei kihágások eseteiben is a már előadottakra kell figyelemmel lenni.

A fiatalkorú törvényes fogalmának meghatározásánál a büntetőnovella a büntetőtörvénykönyv rendelkezéseivel szemben a korhatárt tizenhat évről tizennyolc évre emelte fel. büntetőjogi-

²¹ I. Bn. 16. §. és 33. §. első bek. ²² U. ott.

lag tehát a tizenkettő—tizennyolc éves személyt kell fiataalkorúnak tekinteni. A törvény etekintetben magáévá tette a büntető-jog reformját célzó külföldi törvényhozási munkálatokban és az irodalomban egyaránt általános állásfoglalást, amely a korábbi törvények alacsony korhatárának felemelését lényegében azzal indokolta, hogy élet- és lélektanilag a tizennyolc éves is közelebb áll a tizenhat éven aluliakhoz, mint a felnőttekhez.²³

A büntetőnovella és büntetőtörvénykönyv között itt mutatkozó eltérés az erdei kihágások szempontjából a helyzetet a multtal szemben már kedvezőtlenül változtatta meg, amidőn éppen abban az életkorban, amidőn a fiataalkorú az erdőre veszélyes cselekményeket önállóan is elkövetni képes, sőt erre a korával járó virtuskeresés is sarkallja, személyét és cselekményét a büntetőnovella különleges rendelkezései alá vonta.

Viszont a helyzet a vád képviselte szempontjából lényegesen könnyebb, mint a gyermekek által elkövetett erdei kihágások esetében, mert a büntetőúton felelősségre vonható fiataalkorú ellen már bűnvádi eljárás indítható s ez minden esetben a személyére irányuló határozattal zárul, amely büntető jellegű is lehet.

Az ellen a fiataalkorú ellen, akinek az erdei kihágás elkövetésekor a büntethetőséghez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettsége megvolt, a büntetőnovella rendelkezései alapján a következő intézkedések tehetők: 1. dorgálás, 2. próbárabocsátás, 3. javítónevelés, 4. pénzbüntetés és 5. elzárásbüntetés.²⁴

A büntetőnovellának ezeket az intézkedéseit a fiataalkorúak bíróságáról szóló törvény még kiegészítette a házi felügyeletre, a házi vagy iskolai fenyítésre, a napközi őrizetre és az eljárás megszüntetésére vonatkozó rendelkezésekkel. Minthogy ezek fokozatilag a legenyhébb intézkedéseket képezik, az egyes intézkedések ismertetését is ezekkel kezdjük meg.

Ha a fiataalkorú értelmi vagy erkölcsi fejlődése érdekében a bíróság a bűnösség megállapítását és büntetés alkalmazását nem tartja kívánatosnak, a) elrendelheti a házi felügyeletet és a fiataalkorú házi vagy iskolai fenyítését tekintet nélkül arra, hogy a büntethetőséghez szükséges értelmi vagy erkölcsi fejlettsége meg-

²³ I. Bn. indokolása.

²⁴ I. Bn. 17. §., 33. §. első és második bek., Fb. 69. §.

volt-e, vagy nem; b) a fiataikorút a napnak reggel nyolc órájától este nyolc órájáig terjedő szakában három órától tizenkét óráig terjedhető időre a bíróságnak valamelyik alkalmas helyiségében az élelmezés korlátozásával, vagy elvonásával felügyelet alatt őrizetben tarthatja és c) megszüntetheti az eljárást, ha a cselekmény elenyészően csekély súlyú. Ezeket az intézkedéseket a bíróság a vád megtagadása vagy elejtése és a magánindítvány visszavonása esetén is megteheti.²⁵

Ezekkel a rendelkezésekkel a törvény lehetővé tette, hogy azok a nevelőintézkedések, amelyek addig csak a gyermekekkel szemben voltak alkalmazhatók, enyhébb esetekben a fiataikorúakra is kiterjeszthetők legyenek, s az enyhítés elenyészően csekély súlyú cselekményeknél egészen az eljárás megszüntetéséig terjedhet.

A büntetőnovella által életrehívott intézkedések közül a dorgálás abban áll, hogy a rendőri büntetőbíróság a tárgyaláson az elítélt fiataikorúhoz ünnepélyes komoly intelmet intéz és figyelmezteti őt, hogy újabb büntetendő cselekmény elkövetése esetén ellene szigorú büntetést fog alkalmazni. Nem alkalmazható a dorgálás, ha a fiataikorú egy hónapot meghaladó szabadságvesztésbüntetéssel előzőleg már büntetve volt.²⁶

A dorgálás természeténél fogva a legenyhébb büntetőjellegű intézkedés, amely könnyelműségből eredő csíny, kisebb jelentőségű eltévelyedés esetében indokolt, amidőn előrelátható, hogy a komoly feddés a fiataikorút a helyes útra visszatéríti és különösen, ha az elkövetett cselekmény nem ad okot a fiataikorú környezete iránt nagyobb fokú bizalmatlanságra.²⁷ Nem hallgatható el azonban, hogy az eljáró rendőri büntetőbíróságok a gyakorlatban a dorgálást különösebb mérlegelés nélkül rendszerint sablonszerűen alkalmazzák s az ilyen ítéletek nem alkalmasak arra, hogy a törvény célját képező javítónevelést szolgálják, sőt ellenkező hatást idézhetnek elő.

A dorgálást az ítélet kihirdetése után azonnal foganatosítani kell, de ha ez nem lehetséges, a rendőri büntetőbíróság határnapot tűz ki és erre a fiataikorút megidézi. Ha a fiataikorú a kitűzött határnapon igazolatlanul meg nem jelenik, vagy

²⁵ Fb. 23. §. ²⁶ I. Bn. 19. §. ²⁷ I. Bn. indokolása.

a dorgálást nem fogadja kellő tisztelettel, a rendőri büntetőbíró-ság az ítéletet hatályon kívül helyezi és a dorgálás mellőzésével új határozatot hoz.²⁸ Ez a rendelkezés érdekesen világítja meg a büntetőnovellát átható alapelvet, amely a fiatalkorú megjavítását a büntetés fölé helyezi, eltér a res judicata elvétől, amidőn háttérbe szorítja a már jogerős ítéletet is, ha a bíróság közvetlen meggyőződést szerez arról, hogy a kiszabott erkölcsi büntetés célra nem vezet és a terhelttel szemben szigorúbb elbánásra van szükség.²⁹

A próbárabocsátás már nem büntetőjellegű intézkedés és abban áll, hogy a bíróság a fiatalkorút a bűnösség megállapítása és ítélethozatal nélkül megfelelő figyelmeztetés után egyévi próbaidőre szigorú szabályokhoz kötött felügyelet mellett feltétlenül szabadlábon hagyja. A próbárabocsátást a fiatalkorú értelmi és erkölcsi fejlődése érdekében a vád megtagadása, vagy elejtése, úgyszintén a magánindítvány visszavonása esetén is ki lehet mondani. Probárabocsátás sem alkalmazható, ha a fiatalkorú egy hónapot meghaladó szabdságvesztésbüntetéssel már büntetve volt. Probárabocsátás esetén a bíróság a felügyeletet a fiatalkorú törvényes képviselőjére, ha pedig erkölcsi fejlődése szempontjából kívánatos, állami gyermekmenhelyre, vagy más evégből szervezett hivatalra, valamely gyermekvédőegyesületre, vagy erre alkalmas személyre (pártfogó) bízza és szükség esetén a fiatalkorú megfelelő elhelyezése felől is intézkedik. A felügyelettel megbízott a fiatalkorú magaviseletét állandóan ellenőrzi és a próbaidő kifogástalan elteltével a bíróságnak haladéktalanul jelentést tesz. Ha a próbaidő alatt a fiatalkorú kifogástalan magaviseletet tanúsított, a folyamatba tett eljárást be kell szüntetni. Ellenkező esetben az elkövetett cselekmény súlyához és a fiatalkorú életviszonyaihoz képest a következő intézkedések tehetők: a próbaidő egy évvel meghosszabbítható, új felügyeleti szabályok állapíthatók meg, új pártfogó rendelhető, a fiatalkorú megfeddhető, házi vagy iskolai fenyítésben részesíthető, a korának és viszonyainak megfelelő iskolába utalható, napközi őrizetben tartható, végül arra kötelezhető, hogy meghatározott időközökben jelentkezzék és magaviseletéről számot adjon. Ezeket az intézkedéseket

²⁸ I. Bn. 20. §. ²⁹ I. Bn. indokolása.

a bíróság együtt vagy külön alkalmazhatja és ismételten vagy többször is megteheti, szükség esetén azonban a fiatakorút a körülményekhez képest javítónevelésre, pénzbüntetésre, vagy elzárásbüntetésre ítéli.³⁰

A próbárabocsátást olyankor kell alkalmazni, amidőn nem várható, hogy a dorgálás a fiatakorút hatékonyan fogja érinteni, amidőn tehát a fiatakorú olyan hajlmokat árul el, amelyek erkölcsi süllyedését idézhetik elő, ha felügyelet nélkül marad, de még nem mutat erkölcsi romlottságot, nem jelentkezik rajta züllés jelei és környezete sem szolgáltat okot arra, hogy állami gondozásba vétessék és életviszonyai mellett nem kell félni attól, hogy szabadlábon megfelelő felügyelet mellett újabb bűncselekményt követ el, vagy züllésnek indul. A próbárabocsátás tehát alapjában véve a büntetés feltételes felfüggesztését foglalja magában s minthogy szintén enyhébb esetekben van helye, a felügyelet időtartamát a törvény aránylag alacsonyan állapította meg,³¹ viszont lehetővé teszi annak egy évi meghosszabbítását.

A próbárabocsátás a dorgálással ellentétben gyakorlatban kevésbé alkalmazott módja a fiatakorúak ellen a rendőri büntető-eljárás folyamán alkalmazott nevelőintézkedéseknek, ámbár sok esetben teljesen kielégítő megoldásnak lehet tekinteni, a bíróságnak úgyszólván teljesen szabad kezét enged és az intézkedéseknek változatos és kiterjedt körével van egybekapcsolva. Megfelelő pártfogót nem nehéz találni s minthogy az eljáró rendőri büntetőbíróság a próbárabocsátást szabályokhoz kötött felügyelet mellett mondja ki, a próbárabocsátás feltételeit maga állapítja meg,³² a próbára bocsátott tehát a próbaidő alatt az erdőbemeneteltől is eltiltható. Ha ezt a tilalmat a bíróság mondja ki, feltétlenül hatással van a fiatakorúra, akinek megmagyarázható, hogy a tilalom áthágása súlyosabb büntetést, sőt javítónevelést vonhat maga után s ezeket az eshetőségeket a szülők is kétségtelenül fontolóra veszik.³³

Javítónevelést rendel el a bíróság, ha a fiatakorú eddigi környezetében a romlás veszélyének van kitéve, züllésnek indult,

³⁰ I. Bn. 21—23. §-ok, 33. §. első és második bek., Fb. 23. és 50. §-ok.

³¹ I. Bn. indokolása.

³² 212.000—913. B. M. 38. §.

³³ Angyal: i. m. 74. old.

vagy értelmi és erkölcsi fejlődése érdekében a javítónevelés más okból szükségesnek mutatkozik. A javítónevelést a bíróság határozatlan időtartamra mondja ki, de az a fiataikorú huszonegyedik évének betöltésén túl nem terjedhet.³⁴ Ha a rendőri büntetőbíróság javítónevelés elrendelését tartja szükségesnek, az ügyet eljárás végett a fiataikorúak illetékes bíróságához teszi át és ha a fiataikorú érdekében halaszthatatlanul szükséges, a fiataikorút ideiglenes felvétel végett a legközelebb eső állami gyermekmenhelybe szállítja.³⁵ A javítónevelés végrehajtása iránt az igazságügyminiszter intézkedik. Az evégből szükséges előterjesztést a fiataikorúak bírósága teszi meg.³⁶ A javítónevelés alatt álló fiataikorút, ha legalább egy évig az intézetben volt és teljesen megjavultnak látszik, a felügyelő hatóság meghallgatása után az igazságügyminiszter kétévi próbaidőre kísérletileg szabadon bocsátja s a próbaidő elteltével a szabadonbocsátás véglegessé válik, ellenkező esetben pedig a fiataikorúnak az intézetbe való visszaszállítását lehet elrendelni.³⁷

A fiataikorúak büntetési rendszerének legfontosabb, leghatékonyabb, de egyúttal a családi jogokba legmélyebben belenyúló rendelkezése a javítónevelés. Alkalmazásának előfeltételeit már a törvény felsorolja s olyan fiataikorúakkal szemben kell alkalmazni, akiknek későbbi viselkedése és erkölcsi fejlődése érdekében csak hosszabb ideig tartó intézeti kezeléstől lehet sikert remélni. Az ilyen fiataikorút s annak környezetét rendszerint a nagy város termeli ki s így az erdei kihágásokkal kapcsolatban ezek a rendelkezések alig kerülnek alkalmazásba. Megemlítjük még, hogy a fiataikorúak bírósága nincsen kötve a megkereső rendőri büntetőbíróság véleményéhez, hanem függetlenül hozza meg határozatát s így a fiataikorúval szemben másféle intézkedést is tehet.

Pénzbüntetést a fiataikorúra csak abban az esetben lehet kiszabni, ha vagyona vagy keresete van és a cselekmény elkövetésekor tizenötödik életévét betöltötte. A pénzbüntetés 1 pengőtől 100 pengőig terjedhet és le nem fizetése esetén más intézkedéssel kell helyettesíteni.³⁸

³⁴ I. Bn. 24. §. ³⁵ I. Bn. 33. §., Fb. 63. §. ³⁶ Fb. 52.

³⁷ I. Bn. 25. §. ³⁸ Fb. 69. §., II. Bn. 18. §.

A pénzbüntetés behajtása végett az elítélt ellen végrehajtást vezetni nem lehet. A pénzbüntetés le nem fizetése esetében alkalmazandó intézkedést csak a lefizetésre kitűzött határidő sikertelen elmulta után, részletekben való törlesztés megengedése esetében valamely részlet fizetésének elmulasztása után kell megállapítani s az ítélet kihirdetésekor erre a fiatakorút figyelmeztetni kell.³⁹

A büntetőnovella eredetileg nem nyújtott módot arra, hogy a fiatakorú pénzbüntetéssel legyen büntethető, a hiányt a fiatakorúak bíróságáról szóló törvény pótolta. A büntetőnovella alkalmazásánál szerzett tapasztalatok ugyanis azt igazolták, hogy a bíróságok és különösen a kihágások elbírálására hivatott rendőri büntetőbíróságok a maguk szűkebb intézkedési jogkörében a pénzbüntetés alkalmazását nem nélkülözhetik. A pénzbüntetés alkalmazása ugyanis, ha a tettesnek valamelyes vagyona vagy keresete van, a legjobb eredménnyel jár s különösen sokszor inkább helyénvaló, mint az elzárásbüntetés, amelynek csakis szükség esetében lesz ilyenkor helye, ha a kiszabott pénzbüntetést az elítélt önként le nem fizette.⁴⁰ Az új rendelkezések az erdei kihágások szempontjából szintén jelentősek, e tekintetben elég arra a számos erdei legeltetésre utalnunk, amelyet a pásztorok követnek el.

Ha szabadságvesztés kiszabása mutatkozik szükségesnek, elzárásbüntetést kell megállapítani. Az elzárás leghosszabb tartama két hónap.⁴¹

A büntetőnovellának ezzel a rendelkezésével szemben felmerül a kérdés, hogy alkalmazható-e az elzárásbüntetés az olyan kihágásoknál, amelyeket a törvény pénzbüntetéssel büntet s az elzárást a pénzbüntetés behajthatatlansága esetében csak helyettesítőleg alkalmazza, tehát az erdei kihágások eseteiben is. Mint-hogy a büntetőnovella a kihágásban bűnöző fiatakorú elzárásbüntetése felől a büntetőtörvénykönyvbe ütköző súlyosabb bűncselekmények esetén alkalmazható szabadságvesztésbüntetésektől teljesen függetlenül rendelkezik s egyedüli feltételként csak azt írja elő, hogy a bíróság szükségesnek találja az elzárásbün-

³⁹ 212.000—913. B. M. 68. §.

⁴⁰ Fb. indokolása.

⁴¹ I. Bn. 33. §.

etés kiszabását, a fiataikorút elzárással az erdei kihágások esetében is mindenesetre büntetni lehet.⁴²

Az elzárásbüntetés csak olyankor helyénvaló, amidőn a fiataikorú cselekménye nagyobbfokú romlottságról, rosszakaratról, viselkedése különös makacsságról tesz tanúságot s vele szemben az egyéb nevelőintézkedések és büntetések nem mutatkoznak elegendőknek. Ehhez képest a csekélyebb súlyú esetekben, amelyek egészen rövid tartamú elzárásbüntetést szükségelnének, az egyéb lehetőségek mellett nincsen értelme az elzárásbüntetés alkalmazásának.

A törvényjavaslat indokolása szerint enyhébb esetekben a bíróság az elzárásbüntetés mellett is módot találhat a további individualizációra s megfelelő körülmények között az elzárásbüntetést feltételesen felfüggesztheti. Ezt a hivatalos törvénymagyarázatot azonban a joggyakorlat nem fogadta el és arra az álláspontra helyezkedett, hogy a fiataikorúval szemben másféle intézkedések, mint amelyeket a fiataikorúakra vonatkozó különleges jogszabályok az általános rendelkezésekkel szemben előírnak, nem tehetők, ehhez képest a kiszabott elzárásbüntetést feltételesen felfüggeszteni nem lehet s a büntetés feltételes felfüggesztését fiataikorúaknál a próbárabocsátás helyettesíti.⁴³

A tárgyalt intézkedések alkalmazása szempontjából a törvény általában szabad kezét enged a bíróságnak, amidőn kimondja, hogy közülök a törvényben meghatározott korlátok között azt alkalmazza, amelyik a fiataikorú terhelt jövőbeli magaviselete és erkölcsi fejlődése szempontjából kívánatosnak mutatkozik s az intézkedésnél a bíróságnak a fiataikorú egyéniségét, értelmi és erkölcsi fejlettségének fokát, életviszonyait és az eset összes többi körülményeit kell mérlegelnie.⁴⁴ A törvény indokolása azonban a törvény rendelkezései mellett — amint láttuk — már részletesebben mutat rá az egyes intézkedések jelentőségére és világítja meg az alkalmazásbavétel feltételeit, megvonva így a kereteket, amelyek a bíróság mérlegelését megkönnyítik.

⁴² V. ö. I. Bn. 26. és 33. §-ait, Annyal i, m. 72. old.

⁴³ C. 7265—910. B. H. T. III.—245.

⁴⁴ I. Bn. 18. §.

Igen fontos rendelkezése végül a törvénynek, hogy abban az esetben, ha ugyanazt a fiatakorút több kihágás elkövetésével gyanúsítják, az ilyen ügyeket egyesíteni kell és a fiatalkorú ellen valamennyi kihágás miatt egy intézkedést kell alkalmazni. Egyesítésnek mindaddig helye van, amíg az egyes cselekményekre néltán külön megállapított intézkedéseket végre nem hajtották, vagy próbárabocsátás esetében a próbaidő kifogástalanul el nem telt.⁴⁵

A fiatalkorúakkal szemben tehát a tárgyalat intézkedések tehetők, amelyek még abban az esetben is, ha nem büntetésszerű intézkedés történik, általában alkalmasak arra, hogy a fiatalkorút a kihágástól a jövőben visszatartsák. Az erdei kihágások szempontjából azonban még választ kell adni arra a kérdésre, hogy alkalmazásbavételük mellett milyen mértékben lehet az erdőgazdasági érdekek védelmének szempontjait érvényre-juttatni.

A gyermekek erdei kihágásainál az erdőgazdasági érdekek védelmének eszközét a preventív intézkedésektől eltekintve, a szülő büntetőjogi felelősségének kipuhatolásában és megállapításában jelöltem meg, a kellő értelmi és erkölcsi fejlettségű fiatalkorú azonban cselekményéért már saját maga tartozik felelősséggel s a szülő büntetőjogi felelősségét csak a felhívásra (utasításra) elkövetett cselekményeknél lehet felbujtás jogcímén megállapítani.⁴⁶

A kihágási cselekmény szigorú megtorlásától a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezések mellett el kell tekinteni s mint-hogy ilyen esetekben nem megrögzött bűnözővel állunk szemben, az erdőgazdasági érdekek védelme sincsen feltétlenül a megtorláshoz kötve, szükségessé teszi ellenben az erdőtulajdonos kárának megtérítését. A fiatalkorú erre a legtöbb esetben képtelen, de az erdőtörvény, valamint a fiatalkorúakra vonatkozó jogszabályok alapján módját lehet ejteni annak, hogy a fiatalkorú erdei kihágásával okozott kár megtérítésére a szülő, vagy szolgálatadó köteleztessék.

Az erdőgazdasági érdekek védelmét tehát ebben az esetben

⁴⁵ Fb. 10. §., 212.000—913. B. M. 12. §.

⁴⁶ Btk. 69. §., Ktk. 26. §.

a szülő vagy szolgálatadó magánjogi felelősségének megállapításában találhatjuk fel s amellett, hogy ilyen módon az erdőtulajdonst ért kár megtérül, a fiatalokú gyermek vagy alkalmazott felett a szülő és szolgálatadó is szigorúbb ellenőrzést gyakorol, ha cselekményének anyagi következményeit egyszer már viselnie kellett. A nép különben az okozott kár megtérítését is büntetésnek tekinti, mert nem tud különbséget tenni a közvetlenül megbecsülhető és az erdőt közvetve ért károk között s csak azt veszi figyelembe, hogy az ellopott fának, vagy a legeltetés által szemmeláthatólag okozott kárnak értékét felülhaladó összeg megfizetésére köteleztetett.

A fiatalokúakra vonatkozó jogszabályok lehetővé teszik, hogy a rendőri büntetőbíróóság a magánjogi igény felett is határozhasson, a szülő és szolgálatadó felelősségét pedig az erdőtörvény alapján lehet megállapítani.

A fiatalokú ellen folyamatban lévő rendőri büntetőeljárásban felmerült és az eljárásjogi szabályok alapján érvényesíthető magánjogi igény felől a rendőri büntetőbíróóság a fiatalokú érdekében tett intézkedéssel együtt véghatározatában rendelkezik.⁴⁷ Abban a szakaszban, amelyben ez ki van mondva, utalás történik azokra a szakaszokra, amelyek a fiatalokúak ellen tehető összes intézkedéseket felsorolják,⁴⁸ a magánjogi követelés felett tehát a bíróságnak módjában van határozni, tekintet nélkül arra, hogy a véghatározat a fiatalokú ellen milyen intézkedést tartalmaz s az végzés vagy ítélet alakjában adatik ki. Ezt azért emeljük ki, mert az erdőtörvény ismert rendelkezései szerint a szülőt, illetve szolgálatadót a magánjogi követelés megfizetésében a tettessel együtt kell elmarasztalni⁴⁹ s ezek a rendelkezések félreértésre szolgáltatathatnak alkalmat, amennyiben a kétféle jogszabályok egybevetéséből látszólag azt a következtetést lehet levonni, hogy csak a büntetőjellegű intézkedést tartalmazó, tehát ítélet alakjában kiadott véghatározatban lehet a magánjogi követelést a szülő vagy szolgálatadó terhére megállapítani, mert csak az ítéleti rendelkezés felel meg a marasztalás fogalmának. Ilyenformán csak dorgálás, pénz-

⁴⁷ 212.000—913. B. M. 69. §.

⁴⁸ 212.000—913. B. M. 27. és 63. §-ok.

⁴⁹ 84. §.

büntetés és elzárásbüntetés alkalmazása esetén lehetne a szülő és szolgálatadó magánjogi felelősségét megállapítani, de már nem a próbárabocsátás vagy az egészen enyhe egyéb nevelőintézkedések eseteiben. Ez a következtetés nem helytálló, mert a fiataikorúakra vonatkozó törvényes rendelkezések etekintetben nem tesznek különbséget a végzés és ítélet alakjában kiadott véghatározat között és minden esetben s így a próbárabocsátás esetén is módot nyújtanak a magánjogi követelés feletti határozathozatalra, ha tehát a fiatalkorú a cselekményével okozott kár megfizetésére ilyen esetben is kötelezhető, vagyis az okozott kár megfizetésében „elmarasztható”, az erdőtörvény alapján ugyanakkor a szülő vagy szolgálatadó felelősségét is meg lehet állapítani, mert az erdőtörvény szóbanlévő szakaszaiban foglalt elmarasztalás fogalma nem a büntetéssel, hanem a magánjogi követeléssel van összefűzve. Ha a magánjogi felelősségre vonatkozó határozathozatalt az erdőtörvényben foglalt rendelkezés helytelen értelmezésével szűkebb térre szorítanánk, tarthatatlan helyzet állana elő azáltal, hogy a felelősség az egyik esetben megállapítható volna, a másokban nem, sőt a fokozatilag súlyosabb esetben nem s ezzel szemben a jelentéktlenebb esetben igen.

A fiataikorúak feljelentése alkalmával tehát kérni kell, hogy a rendőri büntetőbíróság a szülő, illetve szolgálatadó magánjogi felelősségét is állapítsa meg s a kötelességszerű felügyeleti jog gyakorlásával kapcsolatban előírt törvényes előfeltétel fennforgása esetén a rendőri büntetőbíróság a szülő, illetve szolgálatadó felelősségét véghatározatában ki is fogja mondani.

Célszerűnek mutatkozik, hogy a magánindítvány (feljelentés) arra is kiterjedjen, hogy a fentismertetett anyagi jogszabályok alapján a fiataikorú ellen milyen intézkedés tétessék. Az erdőtulajdonos vagy kezelő erdőtiszt előtt a fiataikorú egyéni és életviszonyai rendszerint ismereteseek és bár ezeknek kipuhatolása, az úgynevezett környezettanulmány az eljárás alkalmával a rendőri büntetőbíróság feladata.⁵⁰ a bíróság munkáját könnyítjük meg, ha előre reámutatunk azokra a körülményekre, amelyek a meghozandó véghatározat szempontjából figyelemreméltók s ezzel a sablonszerű vagy a törvény szellemével ellen-

⁵⁰ L. később.

kező határozathozatalt akkor is megelőzhetjük, ha a rendőri büntetőbíróság erős elfoglaltsága mellett nem volna képes feladatának az erdőtulajdonos érdekei és a büntetőnovella rendelkezései által egyaránt megkívánt körütekintéssel megfelelni.

Végezetül az eljárásjogi szabályoknak fontosabb rendelkezéseit ismertetem. A vád képviseleténél mindenestre szükség van az eljárási szabályoknak legalább olyan mérvű ismeretére, hogy a magánvádló erdőtulajdonos vagy erdőtiszt ne álljon tájékozatlanul az eljárás folyamán, vagy a bírósági intézkedések kapcsán felmerülő egyszerűbb kérdésekkel szemben.

Megelőzőleg már reámutattam azokra az okokra, amelyek szükségessé tették, hogy a törvényhozás a büntető perrendtartás, illetőleg a rendőri büntetőszabályzat rendelkezéseivel szemben a különleges anyagi jogszabályokhoz simuló különleges eljárási szabályokat állapítson meg, itt tehát különösebb indokolás nélkül vegyük sorra a rendőri büntetőeljárást szabályozó fontosabb rendelkezéseket.

Fiatalkorú kihágási ügyében a rendőri büntetőbíróság illetékességét a cselekmény elkövetésének helye, a fiatalkorú törvényes képviselőjének vagy gondozójának lakó-, vagy állandó tartózkodási helye, vagy az a hely állapítja meg, ahol a fiatalkorú tartózkodik. Az egyenlően illetékes bíróságok között a megelőzés dönt, ez a bíróság azonban átteheti az ügyet a másik illetékes bírósághoz, ha a fiatalkorúnak vagy az eljárásnak érdeke kívánja.⁵¹ A megelőzés azt jelenti, hogy az ügyben az egyik rendőri büntetőbíróság részéről valamilyen intézkedés vagy határozathozatal már megtörtént, az áttétel pedig akkor helyénvaló, ha a másik bíróság a szükséges intézkedést könnyebben megteheti, vagy az eljárást gyorsabban fejezheti be.

Olyan rendőri büntetőbíróságoknál, amelyeknél a fiatalkorúak kihágásai nagyszámúak, ellátásukra külön bírót kell kijelölni.⁵² A kérdés természeténél fogva erre csak ritkán és a nagy városokban kerül sor.

Ha a fiatalkorú kihágási ügye felnőtt terhelt kihágási ügyé-

⁵¹ Fb. 4. §., 212.000—913. B. M. 7. §.

⁵² Fb. 64. §., 212.000—913. B. M. 6. §.

vel van összefüggésben, a fiataikorú ügyét el kell különíteni. Jogorvoslatnak ebben a kérdésben nincsen helye.⁵³

Minden olyan feljelentést, amely fiataikorúra vonatkozik és minden ilyen véghatározatot a tiszti főügyésszel hivatalból közölni kell.⁵⁴

A rendőri büntetőbíróság a fiataikorút, ha csak a körülmények más eljárást nem kívánnak, a törvényes képviselővel, a szülővel, vagy azzal együtt idézi meg, akinek háztartásában a fiataikorú él. Ha a fiataikorú meg nem jelenik és a vele együtt megidézett személy nem igazolja, hogy a fiataikorú elmaradásában őt hiba nem terheli, a rendőri büntetőbíróság a fiataikorúval együtt megidézett személy ellen húsz pengőig terjedhető és a kihágásokra vonatkozó szabályok szerint elzárásra átváltoztatható pénzbüntetést szabhat ki.⁵⁵

A rendőri büntetőbíróság fiataikorú kihágási ügyében tanukihallgatást tárgyaláson kívül is foganatosíthat és a tanut meg is esketheti. A tanukihallgatás alól közeli rokonság jogcímén való mentesség nem terjed ki azoknak az adatoknak és körülményeknek közlésére, amelyeknek ismerete a fiataikorú egyéniségének, értelmi és erkölcsi fejlettsége fokának és életviszonyainak megállapításához szükséges.⁵⁶

A rendőri büntetőbíróság a fiataikorú kihágási ügyében az érdemleges intézkedést alakszerű tárgyalás tartása nélkül, vagy alakszerű tárgyalás alapján rendeli el. Az eljárásnak alakszerű tárgyalás mellőzése esetén is a tényállás felderítéséhez szükséges körülményeken felül ki kell terjednie azoknak az adatoknak és körülményeknek megállapítására és kipuhatolására, amelyekből a fiataikorú egyéniségét, értelmi és erkölcsi fejlettségének fokát és életviszonyait megismerheti, (környezettanulmány). A tárgyalás a kihágás tényállásának és az intézkedés megválasztása tekintetében irányadó körülményeknek tisztázásán felül annak megállapítására irányul, hogy a fiataikorú jövőbeni magaviselete és erkölcsi fejlődése érdekében milyen intézkedés mutatkozik legalkalmasabbnak s ilyenkor is különös gondosság-

⁵³ Fb. 25. §. 212.000—913. B. M. 11. §.

⁵⁴ 212.000—913. B. M. 8. §.

⁵⁵ Fb. 17. §., 212.000—913. B. M. 18. §., Ktk. 22. §., II. Bn. 10. §.,

⁵⁶ 212.000—913. B. M. 19. és 20. §-ok.

gal kell megállapítani azokat a körülményeket, amelyekből a fiataalkorú egyéniségére, értelmi és erkölcsi fejlettségének fokára és életviszonyaira következtetni lehet.⁵⁷

Ha a fiataalkorú értelmi és erkölcsi fejlődése érdekében a bűnösség megállapítását és a büntetés alkalmazását kívánatosnak nem tartja, a rendőri büntetőbíróság végzés alakjában véghatározattal rendeli el az intézkedést. Dorgálást, elzárás- és pénzbüntetést csak alakszerű tárgyalás alapján lehet elrendelni. Érdemleges határozathozatal alakszerű tárgyalás nélkül is csak akkor hozható, ha a fiataalkorú az eljárás folyamán meghallgattott. Büntetőparancs kibocsátásának nincs helye.⁵⁸

A rendőri büntetőbíróság alakszerű tárgyalás nélkül, végzés alakjában kiadott véghatározattal mondja ki a fiataalkorú házi felügyelet alatt való tartását és iskolai vagy házi fenytését, a próbárabocsátást, a napközi őrizetbentartását, végül elenyészően csekély súlyú cselekményeknél az eljárás megszüntetését.⁵⁹

A rendőri büntetőbíróság tárgyalás alapján a következő véghatározatok valamelyikével határoz:

a) ítéletet hoz, ha a fiataalkorú ellen dorgálást, elzárás vagy pénzbüntetést alkalmaz, vagy ha a terheltet felmenti;

b) végzéssel határoz, ha a tárgyalás nélküli eljárásnál már említett nevelőintézkedést rendel el, vagy, ha javítónevelés végett az ügynek javítónevelés iránti határozathozatal végett a fiataalkorúak kir. bíróságához való áttételét mondja ki, végül ha az eljárást a tárgyalás nélküli eljárásnál már említett eseten kívül egyéb okból megszünteti.⁶⁰

Ha több fiataalkorú ellen folyó eljárást a rendőri büntetőbíróság egy véghatározattal fejez be és az előbbi bekezdés szerint részben ítélettel, részben végzéssel kellene határozni, a rendőri büntetőbíróság ítéletet hoz; olyan intézkedéseknél azonban, amelyeket az előbbi bekezdés szerint végzéssel kellene elrendelni, a bűnösség kimondását mellözi.⁶¹

A magánjogi követelésre vonatkozó rendelkezésekről már

⁵⁷ Fb. 16. és 28. §-ok, 212.000—913. B. M. 15., 24. és 60. §-ok.

⁵⁸ Fb. 23. §., 212.000—913. B. M. 24. §.

⁵⁹ Fb. 23. §., 212.000—913. B. M. 27. §.

⁶⁰ Fb. 31. §., 212.000—913. B. M. 63. §.

⁶¹ U. ott.

részletesen megemlékeztem. Az eljárási költség felől a rendőri büntetőbíróság szintén a véghatározatában rendelkezik,⁶² s a magánvád elejtése vagy a magánindítvány visszavonása esetén a magánvádlót csak akkor lehet az eljárási költségek megfizetésére kötelezni, ha az eljárás adatai szerint a magánvád teljesen alaptalan volt,⁶³ a bíróság ugyanis a magánvád elejtése vagy visszavonása esetén is tehet nevelőintézkedést a fiataalkorú érdekében.

Ami végül a jogorvoslatok kérdését illeti, a rendőri büntetőbíróság véghatározatai ellen fellebbezésnek van helye.⁶⁴ A rendőri büntetőeljárás szabályai e tekintetben eltérnek a fiatalkorúak bíróságáról szóló törvény rendelkezéseitől, amennyiben a fellebbezésnek korlátozás nélkül adnak helyet, míg a kir. bíróságok előtt folyó eljárásban a főkérdésre nézve a fellebbezési jogosultság — a javítónevelés és elzárásbüntetés eseteitől eltekintve — az ügyész fellebbezésétől van függővé téve, de itt is fellebbezni lehet a véghatározatnak az eljárási költségekre és magánjogi követelésekre vonatkozó rendelkezései ellen.⁶⁵ A fellebbezésnek a véghatározat végrehajtására nincsen halasztó hatálya, a rendőri büntetőbíróság azonban, ha a fiataalkorú érdekében kívánatos, a végrehajtást felfüggesztheti.⁶⁶ Igazolási kérelmet csak a fellebbezési határidő elmulasztása esetén lehet előterjeszteni.⁶⁷

Az eljárásra vonatkozó egyéb rendelkezések már inkább a rendőri büntetőbíróságot érdeklik.

Büntetőjogrendszerünknek ebben a dolgozatban tárgyalt intézménye az anyagi és eljárási szabályok meglehetősen kiterjedésű anyagából van felépítve, igyekeztem belőle mindazt együvé foglalni, ami érdeklődésre tarthat számot s a már két évtizedet felülhaladó mult után talán régen érzett hiányt pótoltam, amidőn alkalmat szolgáltatok arra, hogy az erdővédelem szempontjából a kérdésben nagyon is érdekelt olvasóim egysze-

⁶² Fb. 44. §., 212.000—913. B. M. 69. §.

⁶³ Fb. 45. §.

⁶⁴ 212.000—913. B. M. 70. §.

⁶⁵ Fb. 33. és 34. §-ai.

⁶⁶ Fb. 32. §., 212.000—913. B. M. 70. §.

⁶⁷ Fb. 43. §., 212.000—913. B. M. 71. §.

rúbb esetekben mentesítve legyenek a különböző törvénykönyvekbe való elmélyedés fáradságos és sok időbe kerülő munkája alól.

Kétségtelen, hogy az erdők hatályos védelmét csak úgy lehetne maradék nélkül biztosítani, ha az érvényben lévő törvényes rendelkezések módosítása mellett lehetővé tétetnék, hogy az erdei kihágásokért a fiatakorúakat érintő intézkedések fenntartása mellett minden esetre kiterjedő, általános rendelkezés alapján tartozzék a szülő vagy szolgálatadó büntetőjogi felelősséggel. Bár erre a közelmúltban is alkalom lett volna, nem történt meg, a törvényhozás tehát nem tart szükségesnek újabb és még hozzá ilyen módosítást. Az adott helyzettel számolva kell tehát a törvény szelleméhez való alkalmazkodással és az érvényben lévő törvényes rendelkezéseken keresztül szolgálni a lehetőség határain belül az erdőgazdasági érdekeket.
